

НЕЗАВИСИМ ЖИВОТ

СОЛЕТИ И ЛИМОН

Сигурна съм, че и вие като мен, когато решите да каните гости, гледате да се постараете, да се подготвите, да направите така, че хората, които дойдат да се почувстват като у дома си. Е, и ние от екипа на Центъра за независим живот си мислехме да направим подобно нещо, когато решихме да правим конференция, в която да участват експерти и от чужбина. И се започнаха едни сондажи за доброто настаняване на чужденците, едни обиколки по хотелите – а то хотели в столицата колкото щеш и хубави, и уютни, и не толкова скъпи, обаче всички бяха архитектурно недостъпни. А половината от нашите гости бяха с инвалидни колички.

На една от поредните спешни сбирки на екипа по повод организирането на тази конференция най-после се оказа, че имаме решение – в София има два хотела, които повече или по-малко осигуряват достъп за хора с инвалидни колички – „Хилтън“ и „Радисън“. Отдъхнахме си облекчено – само два са, но и това е нещо... Оттук нататък обаче идваше проблемът къде ще обядват гостите, например след пресконференцията в „София прес“ – защото в което заведение можеше да се влезе без проблем, тоалетната задължително беше тясна. И въпросите от подобно естество ставаха все повече и повече, и повече... Стигнахме дотам, че започнаха да ни хрумват идеи от типа на – още на летището, за добре дошли в България, да им подарим по един лимон и пакетче запичащи солети, пардон... Не го направихме. И не само заради уважението си към хората, които бяха вместили в наситената си работна програма и България, бяха дошли да ни разкажат как е при тях, какви са техните добри и не толкова добри законодателни инициативи и практики по отношение пълноценния и достоен живот на хората с увреждания в техните общества. Бяха дошли да ни разкажат какво са направили там, при тях, и да ни кажат – какво чакате, направете го и вие тук, можете да го направите...

А можем ли наистина да го направим, можем ли да бъдем силни и настоятелни, за да накараме законодателите да приемат такива закони, които ще гарантират човешките ни права? Можем ли да бъдем достатъчно силни, за да помогнем на обществото ни да разбере, че сме пълноценна част от него, да го накараме да зачита и мисли за потребностите ни, като за част от общите? Можем ли да бъдем толкова силни, че да продължим да вървим заедно, дори когато ни се струва, че нищо не се променя? Можем ли?

Иначе всички емоции, свързани с конференцията, минаха... остана само срамът. Аз лично се срамувам заради, меко казано, негостоприемството на моята страна, срамувам се заради моето общество, което продължава да е глухо и сляпо за реалните проблеми на българите с увреждания, срамувам се заради българските държавници, които се кълнат, че пътят е един – към Европа... а не назад. И защо в устата хем ми е кисело, хем солено, а в главата ми като ехо кънти все това назад...

Валентина **Воденичарова**

ТЕМА НА БРОЯ
към Европа или назад

периодично издание на център за независим живот – софия • брой 4 (28), година III, април 2002. ISSN 1311-9559 • разпространява се безплатно

– *Защо доброволствате?*

Божидар: За да се промени нещо в света, който ни заобикаля. И веднага ще кажа, че според мен сме в началото на пътя. Искам дори малко да охладя ентузиазма на хората, които правят толкова хубави неща в ЦНЖ, като им кажа, че все още са постигнали съвсем малко и тепърва предстои много да се прави по отношение на работата с доброволците. Имате доста работа по събирането на мнения, и изобщо работата с хора.

Снимки: *Велко Ангелов*

Даниела: Доброволци сме откакто в нашия университет дойдоха хора от ЦНЖ. Те направиха минисимпозиум, на който разбрахме за какво става дума. Преди това не бяхме наясно по въпроса за достъпността, но откакто се запознахме ни стана много интересно всичко, с което се занимават в Центъра. Оттогава във всеки проект, който правим, присъства въпросът за достъпността –

опитваме се да решаваме тези проблеми и на практика: стараем се да обърнем внимание на всички препятствия – за нас вече е ясно колко трябва да е голяма тоалетната, за да е удобна за ползване от хора с инвалидни колички, къде трябва да има парапети и колко да са високи, как да се проектират асансьорите. В основата на нашето желание да доброволстваме обаче стоят хората от ЦНЖ, които силно ни заинтригуваха, плениха ни. Именно затова сме доброволци, а не защото сме големи християни или самаряни.

– *Какво ви носи доброволстването?*

Д.: Различни емоции – готино е...

Б.: Сещам се за една френска поговорка, в която се казва, че всеки ден човек трябва да минава покрай гробище, за да е наясно колко по-нещастни хора има от

Доброволците отново са на старта!

През април започнаха техните срещи с представителите на институциите, с които Консултантският център работи добре. Те ще бъдат нашите усмихнати рекламни агенти за обученията и групите, които организираме всеки месец. Освен това ще поддържат добрите контакти с институциите и други неправителствени организации. А информацията за нас ще бъде автентична и изключително прецизна, защото ще бъде предавана от тях – нашите добре информирани куриери-доброволци.

В този брой на бюлетина ще ви запознаем с още двама от тях – Даниела и Божидар! Те са студенти в Университета по архитектура, строителство и градоустройство, V-ти курс са – почти готови архитекти. И двамата са на 22 години, а са заедно от четири. За света, доброволстването в Центъра за независим живот и за други работи с тях разговаря Юлия – човекът, който е в постоянна връзка с „центристките“ доброволци.

него, и за да разбира света по-добре с цялата мъка, събрана в него. За нас основното е да станем отговорни личности и отговорни бъдещи проектанти. Разбирам, че нашата бъдеща работа е много важна за хората с увреждания. Хора, които не са по-различни от нас, а просто са имали малко повече лош късмет. Ние трябва да направим така, че да имат шанса да бъдат до нас.

– *Какво предизвиква усмивките ви?*

Д.: Много неща – пролетта например. Зимата беше толкова дълга и студена, че сега няма как да не ме радва красотата на пролетта.

Б.: Малко неща ме провокират да се усмихвам. Твърде много грозни неща виждам около себе си, а съвсем малко са хубавите, които ми се случват. Чудесно е, че все още човек може да се почувства щастлив дори и само при вида на огрениа след дъжда калдаръм – то е като пробля-

Специални благодарности за доброволното списване на този брой изказваме на Офелия Кънева, Никола Колев и Снежана Бозева.

сък, като надежда за нещо по-добро. Хубаво би било да има повече неща, на които да се усмихваме, защото животът ни се е превърнал в един безкраен лабиринт, в който се лутаме с надеждата да докоснем нещо красиво и добро, но обикновено се озоваваме в задънена улица. Може би това, което най-много ми се иска, е да има повече усмивки и самите ние да се усмихваме по-често.

– *Какво правите с живота си, открихте ли призванието си?*

Д.: Май да – искаме да станем добри професионалисти в това, което правим. Ако говорим за мисия – аз за себе си не съм я открила – може би не е толкова лесно да се открие.

Б.: Не смятам, че имам определена мисия и гледам с недоверие на хората, кои-

то твърдят, че имат такава.

Д.: Всичко тръгва от трудностите: когато срещнеш препятствие – искаш да го прескочиш. Един човек с увреждане често поради трудностите има повече мечти, които го правят и по-добър. А по-честите – дето вървим на двата си крака, се объркваме и често хабим живота си с безсмислени неща.

– *За какво мечтаете?*

Д.: За обикновени неща.

Б.: Сещам се за „малка спретната къщурка с две липи отпред“. Ако хората се стремяха да направят живота си хубав и добър, а не постоянно да си пречат, всички щяха да са добре. Мечтая за спокоен живот, за хубаво семейство, мечтая си за природа.

ЗАКОНЪТ И НИЕ, ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

Това бе официалното мото на състоялата се на 1-2 април 2002 г. международна конференция, а неофициалното мото гласеше: „Към Европа или назад?“ – съдържащо едновременно в себе си до болка изстрадания и ежедневно присъстващи в живота на хората с увреждания трудности и нелепости, и голямата надежда, че вече е крайно време да започнем да решаваме проблемите си.

Конференцията се проведе в луксозния хотел „Радисън“ – не защото организаторите се опитваха да впечатлят чуждестранните гости, а поради това, че единствените архитектурно достъпни хотели в София, които могат да посрещнат гости, придвижващи се с инвалидни колички, са „Радисън“ и „Хилтън“ (на трудностите с транспорта няма да се спирам – те, за съжаление, са толкова добре познати на всички ни).

Срещата, организирана от Центъра за независим живот – София, се проведе под патронажа на д-р Хасан Адемов, председател на Комисията по труда и социалната политика към Народното събрание на Република България. Господин Адемов откри конференцията с думи, подбрани от „Стандартните правила за

Снимки: Велко Ангелов

равнопоставеност и равни шансове за хората с увреждания“ на ООН, които прозвучаха като израз на надежда и желание за сътрудничество по пътя към постигане на така желаните важни промени в българските закони.

Участниците

Специално за конференцията бяха изготвени доклади, представящи законовата уредба в Швеция, Великобритания и САЩ, и политическите мерки на Европейския съюз в сферата на уврежданията, от експертите в областта – Пеетер Кааман и Роланд Хекансон (Швеция), Джуди Робъртс (Великобритания), Патриша Леърд (САЩ) и Джон Кларк (Европейски съюз), а с пристигането си в България за тази среща ни зарадваха Роланд Хекансон (Швеция), Джейми Болинг (Швеция), Джуди Робъртс (Великобритания), Патриша Леърд (САЩ) и Джон Кларк (ЕС). Провеждането на конференцията съвпадна с Великденските празници по католическия календар. Въпреки това гостите ни от чужбина предпочетоха да дойдат тук, вместо да си останат у дома и да посрещнат празника сред своите близки, изразявайки ангажираност към сложната проблематика. От българска страна на конференцията бяха поканени депутати, представители на институции, представители на различни неправителствени организации, работещи по проблемите на хората с увреждания.

Двата дни на конференцията бяха наситени с обсъждания по най-наболените теми: оценка на увреждането, интегрирано образование, достъпна среда, трудова заетост, услуги в общността, институционална рамка. Всеки от чуждестранните гости очерта основните механизми, около които е построена политиката в сферата на уврежданията, характерни за неговата страна. Експертите подробно изложиха практиките по съответните проблеми, а не скриха и несъвършенствата на законодателствата си. Те изложиха не само официалното становище на своите държави, но се ангажираха и с лична позиция, споделяйки трудностите, с които са се сблъскали в продължение на десетилетия, не само от гледна точка на законовите недомислия, но и от страна на обществените нагласи.

Много се надяваме, че дошлите на срещата депутати и представители на различните институции, които имат отношение към проблемите на хората с увреждания, ще вземат отношение по тези наболените теми, или поне ще ги вземат под внимание, когато се решават въпроси, касаещи обществото, без да забравят, че хората с увреждания са важна съставна част на същото това общество.

Средата се адаптира към човека, а не обратното

Още в самото начало на конференцията Джуди Робъртс сподели, че е много важно не адаптирането на човека към обществото, а на обществото към човека. А как би могло да се постигне това, ако хората не виждат около себе си в различните сфери на социалния живот и в различни ситуации онези, които имат специални нужди? Ако обществото волно или неволно е поставило в изолация част от членовете си по една или друга причина, то не би могло да си даде сметка за това, ако проблемът не бъде поставен. За наше съжаление, почти никой от депутатите и представителите на институциите не взе отношение по време на самата конференция. Но, дано поне са имали повод за размисъл! Вярно е, че с цялата си сериозност тези важни проблеми не могат да се разрешат с едно помахване на магическа пръчица, но пък искрено се надяваме поставянето им „открито на масата“ да доведе до някакъв напредък.

Индивидуална оценка на увреждането

Една от разликите между практиките на Швеция, свързани с индивидуалната оценка на увреждането и останалите държави например е, че там на хората с увреждания се предлага услугата личен помощник/придружител, която се финансира от държавата – сподели Роланд Хекансон. Той и Джейми Болинг се придвижват с инвалидни колички и пристигнаха за конференцията заедно със своите лични помощници – млади момчета. Асистентите ни впечатлиха с начина, по който по-

магаха – съвсем ненаатрапчиво, незабележимо, без да създават каквото и да било чувство за неудобство или притеснение на своите работодатели или на присъстващите в залата.

Патриша Леърд обясни принципа на програмите за компенсация на уврежданията, които се прилагат в САЩ. Тези програми са предназначени за осигуряване на помощ на хора с вродени или придобити увреждания и са известни под имената: SSDI и SSI. Но както сподели самата тя, тези програми също имат много недостатъци.

Гостите се поинтересуваха как стои този въпрос у нас: какви документи са необходими за оценка на увреждането, кой оценява, колко време отнема процедурата и т.н.

За да обясни механизмите на българската система за оценка, думата взе Хари Хараламбов – млад, много интелигентен и приветлив, незрящ юрист и бъдещ политолог. Лично аз, която за първи път чувах каква е всъщност процедурата на „освидетелстване“ от ТЕЛК, бях впечатлена от разказа му много силно с цялата поредица от нелепости, несъвместимости и препятствия, с които се е сблъскал, и които пращат човека с увреждане в едно непрекъснато лутане из безкрайния лабиринт от медицински експертизи, недостъп, отрицателни обществени нагласи и прочие.

По въпроса каква трябва да бъде оценката на увреждането се изказаха различни мнения и това породило много интересен и полезен дебат, защото бяха засегнати различни лични аспекти на проблема. Основният акцент беше съсредоточен върху разграничаването на понятията медицинска диагноза и оценка на запазените възможности.

Образованието на децата с увреждания

Проблемът с възприемането на децата с увреждания се поражда от възрастните.

От шведска страна законовите практики по отношение на образованието разясни Роланд Хекансон. Той е с функционални увреждания и е посещавал сегрегирано

училище. Според него обучението в сегрегирани училища създава чувство за изолация на всички деца с увреждания. С днешна дата условията в Швеция са се променили и децата с увреждания вече могат да учат в масовите училища. Разбира се, има и специализирани училища за

на децата с увреждания в масовите училища ще даде възможност на останалите деца да разберат различията и да свикнат с тях още от малки. По този начин, когато станат възрастни, те ще реагират адекватно на проблемите на хората с увреждания, ще са изградили у себе си чувство за отзивчивост и толерантност.

Джон Кларк разясни политиката на ЕС в сферата на образованието на младите хора с увреждания. Той спря вниманието си върху две основни цели: образование на децата с увреждания в обща среда, като първа, макар и не единствена възможност, и адаптиране на образователните заведения според потребностите на младите хора с увреждания.

Като дългогодишен експерт в Международната организация по труда, Джон Кларк представи политиката на ЕС и в сферата на заетостта на хората с увреждания.

деца с много тежки увреждания – общо четири специализирани гимназии.

В Швеция има и комисия за надзор на националните училища, а също и комисия за специализираните училища. Тя дава съвети, подкрепя децата и разпределя средствата, определени за образователни цели. Студентите със зрителни увреждания имат безплатни помощници и брайлови библиотеки, студентите със слухови нарушения също имат помощници, а за нанесени морални щети на студенти с увреждания, подложени на дискриминация се дават компенсации. Ще спомена само, че първият антидискриминационен закон в Швеция е от 1999 г.

От гледна точка на английската законова практика на този проблем се спря Джуди Робъртс. В Англия всяко дете с увреждане може да посещава масово училище при определени условия, но все още много училища не са достъпни. Джуди Робъртс постави акцент върху нагласите на обществото, отбелязвайки, че проблемът с възприемането на децата с увреждания се поражда от възрастните, а не от децата. Децата много лесно се сближават помежду си и не срещат затруднения в общуването, докато възрастните се ръководят от различни предразсъдъци.

На същото мнение беше и Патриша Лърд от САЩ. Според нея интегрирането

Акцентът отново бе поставен върху интегрираното професионално обучение и заетост, забраната за дискриминация и задължаване на работодателите да наемат хора с увреждания. Системата с квотите за назначаване на определен брой хора с увреждания на работа, според Кларк е добра, но не е чак толкова добра, колкото нейните създатели са си мислели, затова неговата препоръка бе да сме внимателни с нея.

Дневните центрове – за и против

Получи се и доста спонтанен дебат по въпроса дали има смисъл от дневните центрове за деца с увреждания. Изказаха се много мнения „за“ и „против“ от родители и специалисти. Аргументите в подкрепа на този тип социални заведения бяха построени около разбирането, че децата имат нужда да бъдат сред връстници, с които да общуват и да бъдат на място, където за тях ще се грижат различни специалисти. Аргументите, които накланяха везната в обратната посока, се базираха на обезсмислянето на такъв тип интеграция, защото децата, респективно всички хора с увреждания, имат нужда не да се интегрират помежду си, а да се интегрират между хора без увреждания. Едно обаче е ясно – децата трябва да имат поне две възможности за избор и тези центрове не бива да се

превърщат в единствено решение – сега и завинаги...

Услугите в общността... и една интересна практика

Обсъждайки темата, участниците в разговора бяха единодушни, че услугите трябва да се напасват към човека с увреждане, а не той да се съобразява с тях. Услугата трябва да бъде предоставена така, че ползването ѝ да бъде реално, а не просто да се отчете фактът, че е свършена някаква никому ненужна дейност.

Разкривайки особеностите на институционалната рамка, Роланд Хекансон разказа за една интересна практика в Швеция. Става дума за една държавна институция, наречена Омбудсман или парламентарен обществен посредник. Основна задача на омбудсмана е да гарантира спазването на законите и разпоредбите и да се опитва да коригира несъвършенствата на съществуващото законодателство.

Като част от офиса на обществения посредник е създаден и Национален център по достъпността.

Като финал на конференцията, ние, участниците, се разделихме на групи, които нарекохме „работилници“. Целта беше всеки от нас да даде мнение по обсъжданите на срещата теми и заедно да набележим акцентите, около които да съсредоточим усилията си, така че поне част от нерешените въпроси да станат минало. Остана обаче открит големият въпрос: с какво всеки един от нас би могъл лично да допринесе за реализирането на някоя от приоритетните идеи, защото дори пътят да е труден и резултатите да се забавят, идеята си заслужава усилията. Защото това е идеята за нашия живот – независим и пълноценен, такъв, какъвто го искаме.

Дияна-Петя Делчева

Докладите от Конференцията можете да намерите на адрес: www.cil-bg.org

ТЕ ГО ПРАВЯТ ТАКА...

ШВЕЦИЯ

Закон за забрана на дискриминацията на лица с функционални увреждания на пазара на труда

Функционалното увреждане е определено като „постоянно физическо, психологическо или интелектуално ограничение по отношение на функционалната способност на индивида, което е резултат от травма или заболяване, възникнало при раждането, в процеса на растеж, или което е възможно да възникне“. Следователно тук са включени и СПИН, рак и множествена склероза.

В Швеция съществува специализирана общинска транспортна услуга, предоставяна от таксите и адаптирани микробуси. Амбициите са да не се надвишава цената за обикновения обществен транспорт. Общините са отговорни за специализираните транспортни услуги.

От 1998 г. регламентът за транспортните услуги е включен в Закона за специализираните транспортни услуги и в Закона за националните специализирани транспортни услуги – тези транспортни услуги са част от системата на обществения транс-

Основни ценности и принципи на политиката по отношение на хората с увреждания

Увреждането не е характеристика на личността, а е причинено от недостъпната околна среда. Проблемът се припознава в социалните и физически бариери, а не в човека с увреждане.

Общата цел е да се направи средата достъпна – така принципът за равнопоставеност и равни права на всички човешки същества ще бъде реално приложим.

Участието на всички заинтересовани страни също е основен принцип на политиките по отношение на хората с увреждания.

За страните от Европа е важно да отбележим, че вече се чувства и ефектът от общите принципи и политики, приети от Европейския съюз, които постепенно стават част от националните законодателства.

порт, а не социално обслужване. Около 400 000 души имат право на специализирани транспортни услуги.

Следва продължение

МАЛКО ИСТОРИЯ

Това, което е общо за историята на отношението на обществото към хората с увреждания, е наличието на различни по продължителност и разположеност във времето, но задължително присъстващи етапи на дискриминация и отхвърляне. В дълги периоди от историята на местните общества е властвало разбирането, че наличието на функционално увреждане е пречка за пълноценно участие в живота на общността. Увреждането се е разглеждало като индивидуална характеристика, която значително ограничава възможностите на засегнатите от него да определят и влияят върху собствения си живот.

Хората с увреждания са били напълно зависими от техните семейства, различните форми на благотворителност или църковните общности. В обществата е било наложено мнението, че лицата с увреждания се нуждаят от „лечение“ и че „излекуването“ е

единствената възможност да заживеят отново „нормален живот“.

Най-общо в Европа (Швеция и Великобритания) това разбиране започва да се променя в края на 60-те години, когато се създават основите на модерната политика за хората с увреждания. Започва да се налага идеята, че обкръжаващата среда също влияе върху живота на човека с увреждане. Така вместо индивида, самото общество започва да се идентифицира с проблема – **увреждането вече се схваща като резултат от ограничения в устройството и структурите на обществото, които чрез промяна биха могли да бъдат премахнати.**

В този период се оформят идеите за независимия живот на хората с увреждания в Европа и САЩ, поставят се основите на новото законодателство, непрекъснато доразвивано и оформяно до самия край на 20 век.

Ние – хората с увреждания и нашата община – равнопоставени партньори

Това е името на един много успешен проект, реализиран от Центъра за информационно и административно обслужване на гражданите /ЦИАОГ/ в община Сливен съвместно с местното дружество на инвалидите. Проектът е седем месечен и се финансира от Фондация за реформа в местното самоуправление. Основната цел на проекта беше да се превъзмогне до някаква степен социалната изолация и неравнопоставеност на хората с увреждания, чрез създаване на професионални умения, които да бъдат реализирани в работата на местната администрация.

18 човека с различна степен на увреждане, различен образователен ценз и възраст преминаха курс на обучение в три основни модула – базисни комуникативни умения, местно самоуправление и местна администрация, и работа с компютър. Всички участници в курса получиха сертификат за придобитите компютърни умения и усвоените тънкости на различните видове общуване. Най-важното обаче е, че чисто формалните контакти бързо се превърнаха в приятелски познания, които продължиха и след приключването на проекта.

След конкурс-събеседване бяха определени 6 човека за работа в информационния център на община Сливен, които работеха по двойки на ротационен принцип за по няколко месеца. Хората с увреждания съвсем естествено се вписаха в общинската администрация като реални доставчици на услуги за гражданите и показаха, че могат да вършат нещата, за които са наети изключително професионално. В техните задължения влизаше помощ при попълването на документи от неграмотни хора, хора със зрителни увреждания, възрастни, обработване на служебната кореспонденция, актуализирането на информационните табла на ЦИАОГ и др. Ето как участниците в проекта натрупаха ценен опит, който със сигурност ще им бъде полезен и в бъдеще.

По този начин община Сливен се надява, че този опит за реална интеграция на хората с увреждания в нормална работна среда ще бъде сигнал и за други работо-

датели в региона, които да последват примера на местната администрация и сами да се убедят, че хората с увреждания могат да им свършат работата изключително качествено и отговорно. Тоест крайно време е работодателите да се освободят от предразсъдъците си и да назначават хора с увреждания във фирмите си. Защото това наистина може да се окаже едно взаимноизгодно и пълноценно партньорство.

(НЖ)

РАБОТОДАТЕЛ

Таня Рангелова е зодия стрелец. Завършила е Телевизионна журналистика в Софийския университет. В момента е главен експерт – ръководител на Центъра за административно обслужване на гражданите в община Сливен. Член на СБЖ, член на Контролния съвет на Асоциацията на специалистите по комуникации в общините и екипа по новаторски практики към Фондация за реформа в местното самоуправление (ФРМС). Освен това е и обучител към ФРМС по модул „Обслужване на гражданите“. Девизът на амбициозната дама е „Всичко е възможно!“.

6-годишният ѝ син осмисля живота ѝ и на него посвещава цялото си свободно време. Иначе се интересува от социална психология, религия, литература, парapsихология. Обича движението, пътуванията, природата, контактите с хората и изпитва непоносимост към връзкаството, клиентелизма, фалша, лицемерието и бездушието. Вярва, че няма лоши хора, а хора, в които доброто, по разни причини, просто не е развито.

– Представете си, че при вас идват да търсят работа двама души, но единият има увреждане. Как протичат интервютата за работа в двата случая?

– Не правя разлика между хората. Не мисля, че хората с увреждания отстъпват по своето интелектуално ниво, образователен ценз и професионални умения на останалите. Те компенсират своя недъг като съсредоточават енергията си в сферата, в която се чувстват подготвени и способни да се реализират. Бих дала шанс на човека с увреждане, защото за него работата е нещо повече от това, което е тя за човек без увреждане. Моят опит е доказал многократно, че хората с някакъв физически недостатък са по-съвестни при изпълнение на възложените задачи. Честно казано, бих предпочела за работа в нашия екип точно такъв човек, разбира се, ако той покаже необходимите знания и умения.

– Наложиха ли се някакви реконструкции на работното място за хората, които наехте?

– В нашия Център няма архитектурни бариери. На входа специално е направена рампа, за да могат хора в инвалидни колички безпрепятствено да посещават сградата на

общината. Обстановката в Центъра за информационно и административно обслужване на гражданите е чудесна, интериорът създава много удобства, така че работещите да се чувстват комфортно. Помещенията са модерни, просторни и същевременно светли.

– По-скъпо ли ви струва наемането на човек с увреждане?

– Институцията поема отговорността да гласува доверие на хората с физически увреждания и да осигури подходящи работни места и условия за пълноценен труд. Работните места се финансираха от Американската агенция за международно развитие по проект на ФРМС – „Ние – хората с увреждания и нашата община – равноправни партньори“. ЦИАОГ в община Сливен бе първият и единствен в България, в който работиха хора с физически увреждания. Общината осигури методическа помощ в хода на проекта, както и осъществи обучението на целевата група в два модула: базисни комуникативни умения, административно обслужване и местно самоуправление, както и компютърни умения. Стойността на този проект не се измерва само с финансови средства, а има по-мощни социални и психологически параметри.

– Промени ли се с нещо работният климат, когато постъпиха при вас хора с увреждания?

– Работният климат винаги е бил прекрасен. В Центъра работят опитни професионалисти, които са в отлични колегиални и приятелски отношения. Те представят лицето на една нова администрация – дружелюбна, открита, ориентирана напълно към потребностите на гражданите. Когато започнаха работата, участниците в проекта бързо се сработиха с екипа, не беше нужен дълъг период на адаптация. Тяхното идване освежи атмосферата. Ние всички станаме по-добри, по-човечни. Нито за миг никой от нас не се е чувствал по-различен и не си е позволил да гледа на колегите си по различен начин. Мисля, че с думи не може да се опише това, което постигнахме. Най-важното е, че хората с физически увреждания се справяха бързо и качествено с работата си и бяха много коректни към посетителите на Центъра. Клиентите от своя страна оцениха като отлична работата на хората с физически увреждания. Резултатите от направената анкета показват същата оценка. Радващо е, че на никой от клиентите ни не е направило впечатление, че е обслужван от „инвалид“. Лично аз не приемам тази дума.

– Имаште ли опасения, че хората с увреж-

дания ще ви предложат по-некачествен труд, тоест, смятате ли, че увреждането влияе на професионализма?

– Никога не сме имали опасения по отношение на успеха на проекта. Всяко ново нещо винаги крие рискове, но в случая нашите очаквания бяха, че този пилотен проект ще даде възможност за реално интегриране на хората с физически увреждания и действително ще допринесе за преодоляване на социалната изолация.

– Какво смятате, че трябва да се промени, за да се срещат все повече хора с увреждания в обща, интегрирана работна среда?

– Да се създават повече преференции за работодателите, за да имат стимул да наемат хора с физически увреждания. Впрочем и сега нормативната уредба предвижда такива преференции за насърчаване наемаването на хора от тази социална група. Необходима е повече разяснителна дейност, по-силна медийна кампания. Община Сливен успя да даде широка гласност на този проект, чийто инициатор бе тя, и привлече голям обществен интерес. Всички медии, и централни и местни, помогнаха много. Организирана бе и работна среща на общината и Дружеството на инвалидите, на която бе депозирано открито писмо до всички потенциални работодатели. Дадох се интересни идеи за справяне със социалната изолация... Както се пее в известната песен на Богдана Карадочева: „Ако до всяко добро същество застане поне още едно...“, така, ако повече работодатели подадат ръка на хората с някакво увреждане и осъзнаят, че на тях може да се разчита, ще бъде решен проблемът със социалната изолация. Община Сливен има утвърдена традиция в партньорските отношения с местното Дружество на инвалидите. Заедно търсим пътища за реализиране на нови инициативи. Всеобщо е мнението, че има необходимост от повече програми, които могат да финансират успешни проекти, свързани със социалната интеграция на хората с физически увреждания. Проектите са удачна форма за насърчаване на новаторството.

РАБОТНИК

Ани Булгарова е 25 годишна. Завършила е Стопанско управление във Варненския свободен университет. Интересите са ѝ свързани с професията: банково дело, международни разплащания – касаещи стопанските инициативи. Когато разполага със свободно време се развля-

ча с музика, живопис, рекламна графика, висша мода, документална фотография и други приятни неща, които правят ежедневието ѝ по-въълшебно и цветно. Иска всичко, което я забавлява да е красиво. Красотата и обаянието са много важни за Ани и тя е убедена, че те могат да се открият във всичко и във всеки, стига да имаш очи за тях. „Не понасям арогантността, бездушието, иронията, сарказма и лъжата“ – споделя Ани. „Те ме задушават. Смятам, че би било добре, ако всички ние се научим да бъдем по-добри един към друг и да се приемаме такива, каквито сме.“

– Как стана така, че започна работа тук?

– Постъпването ми в Центъра за информационно и административно обслужване на гражданите (ЦИАОГ) в община Сливен стана възможно чрез реализирането на съвместен проект на Общината и Дружеството на инвалидите в Сливен. Участвах във всички етапи на проекта. Преминах обученията по базисни комуникативни умения, административно обслужване и местно самоуправление, както и компютърни умения. След конкурс-събеседване бях одобрена за работа в общинската администрация. Беше много вълнуващо! Тази работа осмисли по нов начин живота ми. Смятам, че такива инициативи са похвални и абсолютно необходими. Подобни практики трябва да се осъществяват от общинските управи в цяла България. И по техен пример да се мултиплицират и от други работодатели в частния и държавния сектор. Това е печеливша и за двете страни стратегия: за нас, хората с увреждания и за работодателите. Те имат нужда от дисциплинирани и всеотдайни работници, а хората с увреждания отговарят точно на това условие.

– Имаше ли някаква възможност да избереш къде да работиш? Правил ли са ти други предложения?

– Когато започнах работа в Общината, в екипа на информационния център, нямах други предложения за работа. Но това, което ми предложиха, беше интересно и освен това можех да работя пълноценно с един чудесен екип. За съжаление проектът бе кратък. Но след приключването му, аз получих предложение да остана още няколко месеца на работа в Общината, тъй като ръководството ѝ оцени отлично моята работа и ме назначиха по заместване.

Мисля, че опитът, който имам, ми дава шанс и отново да започна работа.

– *Чувствала ли си се дискриминирана заради увреждането?*

– Никога не съм се чувствала дискриминирана или по-различна. Никога не съм се чувствала като човек с недъг и нямам чувство за малоценност. Никой не е застрахован от травма, която да преобърне живота му и да го направи различен.

– *Когато започна работа тук, какво ти беше най-трудно? Как се чувстваше сред колегите?*

– Честно казано нищо не ми беше трудно, когато започнах работа. Справях се с всичко, благодарение на колегите ми, които много добре ме приеха и отношенията ни са приятелски и сега. Привързах се към тях и чувствам тяхната обич. Приеха ме действително като своя колежка. Чувствах се чудесно!

– *Какво ти носи работата? Прави ли те независима?*

– За никого не е тайна, че у човека е заложен стремежът към съвършенство. А за хората с увреждания този стремеж се проектира върху работата, с която са натоварени. Тъй като прекрасно осъзнаваме недъга си и невъзможността да сме перфектни физи-

чески, често проектираме стремежа си за съвършенство в перфекционизъм в работата. Работата осмисля живота ми. Контактите с хората ме обогатяват. Чувствам, че наистина съм полезна и необходима.

– *Какво би казала на хората с увреждания, които се страхуват да кандидатстват за гадена работа?*

– Че ние няма от какво да се страхуваме и срамуваме, а трябва да търсим своето заслужено място в живота. Добре е да не се възприемаме като по-различни и самите ние да не се третираме като невалидни същества.

– *Смяташ ли, че се променят обществените нагласи към хората с увреждания?*

– Смятам, че нашите усилия да изградим демократично общество и държава трябва да преминат през промяна на обществените нагласи към нас. И примерът на община Сливен трябва да бъде последван от много работодатели. С този успешен проект общината показва верния път. И като че ли най-важното по отношение на трудовата заетост е, че хората с увреждания не трябва да бъдат дискриминирани и отделяни в специализирани фирми.

Интервюта взе Офелия Кънева

КОШЕРЪТ

ПРЕДСТАВЯМЕ ВИ ГРУПИТЕ

Всички ние сме били понякога тъжни или радостни, понякога нещастни или лелящи, самотни или влюбени! На всекиго от нас му се иска да срещна и да познава хора, с които може да сподели нещата, които го вълнуват. Всеки от нас има нужда да бъде изслушан, да разкаже, да разбере и да чуе останалите.

Участието в група дава такава възможност. Когато сте заедно, можете да постигнете толкова, колкото никога не сте допусkali, че ще постигнете самостоятелно. Освен това участието в група е много приятно и доставя удоволствие, каквото човек трудно би изпитал, ако се опитва да работи или да променя нещо сам в своето всекидневие. В групите имате възможност да споделите всичко, което ви вълнува, да обсъждате важни за вас теми. И освен това можете да получите подкрепа и самите вие да окажете такава.

Групите са мястото, където: се срещате и запознавате; общувате; обменяте опит и полезни идеи; откривате нови възможности и още силни страни от вашата личност.

ОЧАКВАЙТЕ

Група „Как?...”

Това е групата, в която имате възможността да обсъждате, планирате и правите промените заедно с останалите. Това е групата, в която властта, да решите какво да правите, кой начин на действие да изберете, е изцяло ваша. Възползвайте се! Споделете, изберете доброто решение и... действайте!!! Тук ще намерите отговор на въпроси като:

Как да преодолявам по-успешно ограниченията на средата?

Как да се справям по-добре с бюрократцията?

Как да си организирам специализиран транспорт?

... и на още много други КАК?

Група за взаимна подкрепа

Това е групата, в която имате възможността да споделяте важни неща по теми, свързани с общуването с другите: любовта, щастието, радостта, болката, обидата, срама и всички онези чувства и преживявания, които подкрепят или блокират нашата независимост. Всичко това и още много други, значими за вас чувства, можете свободно да споделяте в групата. Участието ви в срещите е възможност да разберете, че чувствата, които преживявате се споделят и от много други хора. Участието ви е и възможност да се доближите до вашия собствен отговор на важния въпрос: „Как да стана по-независим?“.

Групи по споделен интерес

Всеки от нас може да прави нещо! Всеки има скрити заложби или пък позадрянал талант. За да даде шанс на своите силни страни, понякога човек има нужда просто да се среща с други хора, които имат интереси, подобни на неговите. Това е вашата група – не пропускайте шанса да откриете своя талант!

Група за родители

„Защо на мен? Как можа това да ми се случи?“ Често в семейството настъпва смут и объркване, когато се налага животът ни да протече различно от нашите очаквания – например, когато в семейството се появи дете с увреждане.

Не е леко предизвикателство да бъдеш родител на такова дете. Вероятно трудностите не намаляват, когато детето вече е пораснало и желае да поеме по свой път.

Мили родители, това е групата, в която ще имате възможност:

- да разберете, че не сте сами в затрудненията, срещу които се изправяте;
- да получите и да давате подкрепа;
- да споделяте своя опит като родител на дете с увреждане;
- да откривате и научавате нови неща за себе си и за вашето дете...

Групите са отворени за всички, които желаят промяна!

Нека да правим нещата заедно! По този начин ще се справим много по-лесно, а е и по-приятно!

ЕЛАТЕ ПРИ НАС!

Бул. „Христо Ботев“ №36 (вход откъм ул. „Солунска“)

Тел.: 9515166; 9520986

Търсете Ваня Пандиева – координатор Групи

КАКВО ОЩЕ ВИ ОЧАКВА В КОШЕРА

БИЗНЕС ОБУЧЕНИЕ

От април стартира новата инициатива на обучителната програма на Консултантския Център. Този път съдържанието на обучението е изцяло ново, адаптирано към бизнес-конюнктурата, защото екипът се стреми да отговори на увеличения брой клиентски заявки, като разбира уникалността на всяка идея за бизнес.

Всеки, който се интересува от тематиката, ще получи обемен пакет от материали, които ще бъдат допълвани периодично. Освен информацията, която ще получат в

рамките на обучението, клиентите на Консултантския център ще могат да зададат въпросите, които ги вълнуват на индивидуалните консултации на водещия на групата Деян Дойков.

Веднъж месечно водещият на обучението ще отговаря на въпросите на всички клиенти, независимо дали са били включени в групата.

Обадете ни се!

Координатор Обучителна програма:
Офелия Кънева

Страниците подготви Галя **Стойва**

Интеграция на децата с увреждания в масовото училище – опитайте и във вашата община

Беше доста отдавна. Току що бях станал директор на училището в с. Паталеница. По време на откриването на първата учебна година изведнъж в мен се вкопчи едно дете и се разпищя: „Ти си моят татко! Чуваш ли, ти си моят татко!“ Онемях, не знаех какво да кажа. Добре, че наблизо беше покойният вече директор на Дома за деца и юноши в селото, който нежно прихваща плачещото дете и ми обясни, че първокласникът е изоставен от родителите си. Никога няма да забравя този 15 септември., тази моя първа среща с „другите деца“, онези, които не се вписват в „общоприетите норми“. След това близо 14 години работих за приобщаването на изоставените деца към нормалния начин на живеене. Доста от тях бяха с някакви увреждания. Някои изпращаха в помощно училище, повечето оставаха при нас. И още в онези години разбрахме нещо много важно – ДЕЦАТА С УВРЕЖДАНИЯ ТРЯБВА ДА УЧАТ СЪС СВОИТЕ ВРЪСТНИЦИ БЕЗ УВРЕЖДАНИЯ! За някои деца буквално се борехме да останат при нас. Официалната политика беше такава, че децата с увреждания трябваше да се скриват и никой не искаше да признае, че има такива деца. Забраниха ни да се занимаваме специално с тях, абсурдно беше дори да се мисли за работа по индивидуална програма.

Не много отдавна направихме изследване, от което резултатите бяха потресаваци. Оказа се, че в психическото си развитие голяма част от децата, които идваха в Дома за деца и юноши и трябваше да постъпват в I клас, изоставаха с близо две години спрямо връстниците си. Затова по-късно разработихме програма за подготвителен клас, в който тези деца да придобият елементарни умения и по-реална представа за света, в който живеят. Специалните занимания се съчетаваха с часове за съвместна работа с ученици от селото. Така стъпка по стъпка ние правехме педагогика, която сега наричаме интегрирано образование. И това наистина беше нещо ново за община Пазарджик.

Разказвам всичко това, защото наистина в системата на работа в общообразователното училище „К. Величков“ с. Паталеница отдавна е залегнал принципът за равнопоставеност. Дълги години работим по програмата „Да се учим да живеем заедно“. Заедно, независимо

от религиозните, етнически и, разбира се, физически различия. Тази философия изразихме в голям наш проект „Детска социална служба“, финансиран от фондация „Отворено общество“. Тогава започна и съвместната ни работа с Дома за деца с увреждания „Вяра, Надежда и Любов“ – Пазарджик. Опитът, който бяхме натрупали през годините и интересът на децата ни подтикнаха да помислим за занимания, насочени към интегрираното образование. Така се роди проектът „Интеграция на деца с увреждания в масовото училище“, финансиран отново от „Отворено общество“.

Разбира се, осъзнавахме ясно проблемите, които стоят пред нас. Най-големият беше и си остава в главите на възрастните. Повечето от тях смятат, че хората с увреждания са втора ръка, болни и неспособни за нищо. Друг голям проблем е, че масовото училище изобщо не е готово да организира съвместни занимания на децата с и без увреждания. По-често училището бърза да се освободи от дете с някакво увреждане и да го насочи към специализирано училище, което не винаги е оправдано.

Първоначалната идея бе да работим с училището в с. Паталеница и Дома за деца с увреждания. Като отчетохме близостта до Дома на 6-то ОУ „Любен Каравелов“ в Пазарджик и готовността на ръководството на училището да работи за интеграцията на децата с увреждания, разработихме вариант за съвместна работа на трите учебни заведения.

Децата и младежите, посещаващи дома, не са лишени от родителска грижа. Голяма част от тях живеят в Пазарджик и сутрин и вечер пътуват от Дома и обратно, а тези от околните села нощуват в Дома през цялата седмица. Всъщност ето какво се постига чрез дейностите там:

Децата излизат от семейството и имат възможности за по-широки социални контакти и в същото време не са лишени от семейна среда.

С тях работи екип от квалифицирани специалисти, които развиват уменията и способностите им. Децата със съхранен интелект се обучават индивидуално по програма на масовото училище. През настоящата учебна година едно дете, което завърши VIII клас чрез индивидуално обучение, постъпи в Селскостопанския техникум в Пазарджик, а друго – в гимназията в гр. Белово.

На родителите им остава време за лично и професионално усъвършенстване.

Въпреки това основният проблем – изолацията и дискриминацията на децата с увреждания, остава. Затова глобалната цел на проекта е пълноценната интеграция на децата с увреждания от Дома във всички сфери на живота.

В момента работим по няколко групи дейности. Осем деца с увреждания от Дом „Вяра, Надежда и Любов“ посещават редовни часове от I до V клас в ОУ „Любен Каравелов“. С тях се работи по индивидуални планове. Децата разполагат с всички пособия, които имат и останалите ученици. Училищното ръководство и учителите полагат големи усилия възпитаниците на Дома да се чувстват спокойно и посещението им да не е формално. За това помагат и ресурсните възпитатели от Дома, които придружават децата до училище и оказват подкрепа на учителите в масовото училище.

Всяка седмица група деца от с. Паталеница посещава филиала на Дома и съвместно с младежите с увреждания се занимават с готварство, шев и изобразително изкуство. Имаме и няколко изложби с техни произведения. През втория срок започнаха занятия по цветарство. Планираме часове и по грънчарство. Основната идея на това начинание е децата и младежите да повишат своята самостоятелност и да обогатят опита си за съвместен живот в обществото.

Важно е мястото и на масовите съвместни дейности, в които се включват възпитаниците на Дом „Вяра, Надежда и Любов“. Например в края на миналата година организирахме общи спортни игри в местността Добра вода. По Коледа празнувахме заедно с всички възпитаници на Дома и деца от 6-то ОУ „Л.Каравелов“ и ОУ „К.Величков“ с. Паталеница. На първи март т.г. деца от Дома и от с. Паталеница участваха в пресъздаването на обичая „Мъжка Марта“ в Регионалната библиотека „Н. Фурнаджиев“ – гр. Пазарджик.

Учениците от масовото училище бързо свикнаха с новите си приятели. Същото се отнася и за децата от Дом „Вяра, Надежда и Любов“. За това много допринесоха правилният подход на учителите от масовото училище и помощта, която им оказват ресурсните възпитатели. Спокойно може да се каже, че децата без увреждания от с. Паталеница вече общуват свободно с хора, които имат увреждания. Независимо от бързата адаптация, ще проведем два тренинга с деца от V до VIII клас в с. Паталеница. Специалисти от Дома ще запознаят учениците със специфичните потребности на техните приятели и ще им помогнат при общуването с тях. По-късно такава обучение ще се организира с ученици от 6-то ОУ. След това предстоят интегрирани занимания и в Дома за деца с увреждания.

Далеч сме от мисълта, че всичко става много лесно и безпроблемно. Интегрираното образование не е механично прехвърляне на деца от Дома в масовото училище. Очевидно е, че интегрираното образование не е възможно

без адаптиране на училищната и околната физическа среда, с цел достъп на децата с увреждания. Не на последно място е необходимо приспособяване на учебните програми и формулиране на точни и ясни критерии за резултатите от обучението на децата с увреждания.

За момента, въпреки голямото ни желание, не можем да постигнем ежедневно посещение на децата от Дома в масовото училище. Има административни пречки, а и голямото училище трябва постепенно да се подготви да включи и тези деца. Впрочем, колегите от 6-то ОУ работят в тази насока. Имайки опита от нашата съвместна работа, те вече подготвиха собствен проект за интегрираното образование, който очакват да стартира от следващата учебна година.

В края на месец март проведехме семинар с всички участници в проекта и с представители на партньорите: община Пазарджик и Инспектората по образованието на МОН. Всички подчертаха важността на това, че учители и възпитатели от три училища работят в екип и решават проблемите заедно. Радващо е, че учителите и ресурсните възпитатели са убедени във важността на това, което правят. Всички посочват обаче, че им е необходима задълбочена специализирана подготовка, за да са по-ефективни в работата си. Най-точната оценка за проекта даде една майка на дете с увреждане, което посещава часове в масовото училище. Тя се вълнуваше докато разказа как синът ѝ очаква с нетърпение срещите със своите приятели, как работи с интерес и сякаш става друг човек.

Създаденият модел за съвместна работа между три училища очевидно е много полезен. Не напразно участниците в семинара настояваха да се търси продължение и развие на проекта.

Най-важното е да се отвори обществото към проблемите на децата с увреждания. Тези деца не искат състрадание и съжаление, а възможности за равен шанс със своите здрави връстници. Безспорна е ползата от образование в интегрирана среда – не само за децата с увреждания, а и за цялото ни общество, защото само така то ще се научи на толерантност и уважение към различните.

Никола Колев – директор на ОУ „К.Величков“, с. Паталеница и ръководител на проекта

Снежана Бозева – директор на Дом „Вяра, Надежда и Любов“ и координатор на проекта

Адрес на сдружението: 4400 Пазарджик, ул. „Ивайло“ № 2 Тел: 034/44-40-53

GSM: 087 743026

E-mail: nikolev_bg@yahoo.com

В БИБЛИОТЕКАТА НА С.Е.Г.А.

Колеги и приятели,

Представяме ви новите заглавия на книгите в Ресурсния център на С.Е.Г.А. Част от тях са в електронен вид и можем да ви ги предоставим по e-mail. Останалите са налични в библиотеката на Ресурсния център в офиса на С.Е.Г.А., която работи понеделник, сряда и петък от 9.00ч. до 13.00 ч.

Информацията, налична в електронен вид:

- Източници на финансиране
- Как се набират средства
- Как да постигнем повече с времето си
- Делегирането
- Набиране на средства – дали парите на донорите са свързани с дължината на имената им?
- Концепция на мониторинга
- Наблюдение и оценка, основани върху участието
- Мониторинг и оценка
- Решаване на конфликти
- Списъци свързани с управлението на времето
- Ефективни срещи
- Продуктивността на подчинените
- Стратегическо планиране в НПО
- Организиране на общността
- Как да изберем и назовем проблема
- Стъпки в организирането
- Местно развитие или развитие на общността
- Интервюто – какво трябва да знаем
- Съставяне на PR стратегия и стъпки
- Техники на PR
- Най-общо за дейността на PR
- Ораторство
- Застъпничество
- Застъпничество и преговори
- Въведение в застъпничеството
- Компоненти в застъпничеството

- Елементи на застъпничеството
- Застъпничеството на НПО
- Публични кампании
- Фокус групи
- Лобиране
- Даване на изявления пред медиите
- Как се прави съобщение за медиите
- Разработване на стратегия
- Социална оценка на грижите за децата в България
- Ефективни екипи
- Работа в екип
- Управление на времето
- Решаване на конфликти
- Организиране на общността

Новите книги в Ресурсния център:

- Мотивация и личност (Маслоу)
- Промяната (Холънд)
- Управление на НПО (Маврова)
- Формулиране на програми и проекти
- Индикатори за качествено наблюдение
- Логическа рамка

Ресурсният център на С.Е.Г.А. работи и като център за набиране на информация по заявка. В случай, че ви трябва информация в някоя от следните области, можете да направите заявка тя да ви бъде събрана от Ресурсния център:

Лидерство, планиране, работа с доброволци, местно развитие, връзки с обществеността, работа с медиите, комуникации, набиране на средства, разработване на проекти, управление на времето, публична политика, етно-тематика, gender, права на човека, застъпничество и лобиране, работа с младежи, образование, икономическо развитие, работа в екип, международно развитие, оценяване.

*Христина Христова,
Координатор Ресурсен център*

Консултантски център към ЦНЖ – София предоставя услуги за независим живот на хора с физически увреждания в трудоспособна възраст от град София. За да ползвате услугите на консултантите ни, заповядайте при нас – бул. Христо Ботев № 36, вход от ул. Солунска, или ни потърсете на телефони 951 51 66 и 952 09 86. Адресът на електронната ни поща е cil-cc@bitex.com.

За ваше улеснение търсете Жени, която бързо ще ви ориентира как да стигнете до това, което ви интересува.

n(o)vib

С финансовата подкрепа на Холандската организация за международно развитие и сътрудничество – Новиб
Financed by the Netherlands Organisation for International Development Cooperation – Novib

Отговорен редактор:
Валентина Воденичарова
Без-отговорни редактори:
Вера Младенова
Дияна-Петя Делчева

Предпечат и печат:
Офис Маркет ЕООД
Тираж 1000.
Разпространява се
безплатно.

Център за независим живот

София 1000, ул. Гургулят № 2
тел./факс: (02) 98 98 857, 98 11 548,
98 05 839, e-mail: cil@bitex.com,
www.cil-bg.org